

A photograph of a woman in a garment factory. She is seen from the back, with her dark hair tied up. A white measuring tape is wrapped around her right arm, showing numbers like 2, 33, and 34. She is wearing a bright pink garment with a dark pattern. In the background, other workers and sewing machines are visible but out of focus.

Politiska lösningar för ett hållbart företagande

Tre förslag om lagstiftning för företags
ansvar för mänskliga rättigheter

FAIR
ACTION

© Fair Action 2020

Fair Action är en ideell förening som granskar företags hållbarhetsarbete, med särskilt fokus på arbetsvillkoren i leverantörskedjan. Vi är experter på internationella riktlinjer för företags ansvar för mänskliga rättigheter.

Framtagandet av detta positionspapper finansieras av Sida via Forum Syd. Sida och Forum Syd delar inte nödvändigtvis de slutsatser som framförs. Ansvaret för innehållet är uteslutande Fair Actions.

Omslagsfoto: Pieter van de Boogert/Clean Clothes Campaign

Hög tid för lagstiftning om företags ansvar för mänskliga rättigheter

Återkommande granskningar visar att svenska företag inte gör tillräckligt för att säkerställa att mänskliga rättigheter respekteras i sin verksamhet och i leverantörskedjan.

I Fair Actions senaste granskning av 46 företag, gjorde nästan vartannat företag ingen uppföljning av om deras policy för mänskliga rättigheter faktiskt följs i den egna verksamheten eller i leverantörsledet.¹ Trots det har Sverige ingen lagstiftning som kräver att företag genomför en så kallad Human Rights Due Diligence (HRDD). En HRDD-process innebär att företag kontinuerligt genomför en konsekvensanalys av möjlig och faktisk negativ påverkan på mänskliga rättigheter i sin egen verksamhet och i sina affärsrelationer.

Denna typ av lagstiftning uppmuntras av FN och finns redan i andra EU-länder. Under 2018 och 2019 har både Statskontoret² och Agenda 2030-delegationen³ rekommenderat regeringen att utreda möjligheten till en svensk HRDD-lagstiftning.

I slutet av april 2020 presenterade EU-kommissionen ett initiativ för att ta fram en EU-lag kring företags ansvar för mänskliga rättigheter och miljö.⁴

Fair Actions tre förslag:

- 1** att en lagstiftning införs som kräver att företag respekterar mänskliga rättigheter i den egna verksamheten och i sina affärsrelationer.
- 2** att Sveriges regering aktivt verkar för ett effektivt regelverk på EU-nivå.
- 3** att Sveriges regering skyndsamt tillsätter en utredning avseende hur en lagstiftning om Human Rights Due Diligence som bygger på FN:s vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter kan integreras i svensk lag.

Human Rights Due Diligence (HRDD) är ett centralt verktyg i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Genom en HRDD-process kan företag identifiera, förhindra och hantera risker och negativ påverkan på mänskliga rättigheter, som kan uppstå i samband med företagets verksamhet. Kravet på HRDD gäller företagens hela globala verksamhet, inklusive i deras leverantörskedja. Företag ska även begränsa och gottgöra faktisk negativ påverkan, med fokus på verksamhetens allvarliga påverkan på mänskliga rättigheter. Arbetet ska redovisas offentligt.

1. Amnesty och Fair Action, Hög ribban för företagen! - En granskning av hållbarhetsredovisningar ur ett människorättsperspektiv, 2020, <https://fairaction.se/nyheter/vartannat-foretag-haller-inte-koll-pa-om-deras-policy-for-manskliga-rattigheter-foljs/>

2. Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, 2018:8, <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808.pdf>

3. Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning- världens möjlighet, SOU 2019:13. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/03/sou-201913/>

4. European Parliament's Responsible Business Conduct Working Group, European Commission promises mandatory due diligence legislation in 2021, april 2020, <https://responsiblebusinessconduct.eu/wp/2020/04/30/european-commission-promises-mandatory-due-diligence-legislation-in-2021/>

Sverige fortsätter att avvakta på området hållbart företagande

Den svenska regeringen uttrycker tydligt att den förväntar sig att företag respekterar mänskliga rättigheter i all verksamhet. Det uttrycks både i Plattform för internationellt hållbart företagande från december 2019, skrivelsen om politik för hållbart företagande från 2015 och i den nationella handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter från samma år.⁵

I Plattformen för internationellt hållbart företagande uppger regeringen att den vill avvakta med att ta ställning till lagkrav om HRDD för att dels se om lagen om hållbarhetsrapportering från 2016 medfört en positiv inverkan på företags åtgärder, och dels invänta hur hållbart företagande behandlas inom EU.

Den svenska lagstiftningen om hållbarhetsrapportering för företag är förvisso starkare än EU-direktivet⁶ då den omfattar fler företag. Den svenska lagstiftningen ställer emellertid inte krav på företag att genomföra en HRDD.

Den 20 augusti 2020 uttalade sig utrikeshandelsminister Anna Hallberg för första gången positivt om att hålla företag juridiskt ansvariga om de inte respekterar mänskliga rättigheter i sin verksamhet.⁷

”

Om min son blir sjuk så måste jag låna pengar från grannarna för att ha råd att ta honom till doktorn.

Syeda Talukdar, 19 år, arbetar i en klädfabrik i Bangladesh. Sömmerskor i landet som Fair Action intervjuat tjänar så lite att de ofta måste låna pengar för att få ekonomin att gå ihop och har svårt att ha råd med näringsriktig mat och sjukvård till barnen Foto: Jonas Grätzer

5. Plattform för internationellt hållbart företagande, 2019, <https://www.regeringen.se/4af2aa/contentassets/0887446d10464bda8f083790c36a0312/plattform-for-internationellt-hallbart-foretagande.pdf>

Politik för hållbart företagande Skrivelse 2015/16:69, 2015, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2015/12/skr.-20151669/>

Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter, 2015,

<https://www.regeringen.se/contentassets/1012abb0e5a84defa089a77eb6a5ee21/handlingsplan-for-foretagande-och-manskliga-rattigheter.pdf>

6. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>

7. Interpellationsdebatt 20 augusti 2020, Rättigheter vid handel, Interpellation 2019/20:425 av Lorena Delgado Varas (V) http://193.111.138/sv/webb-tv/video/interpellationsdebatt/rattigheter-vid-handel_H710425

Fyra skäl till att lagstiftning behövs

1. Företag vill se lagkrav på att respektera mänskliga rättigheter
2. Hållbarhetsrapportering räcker inte
3. Frivilliga riktlinjer får inte näringslivet på rätt kurs
4. Sverige halkar efter internationellt

1. Företag vill se lagkrav på att respektera mänskliga rättigheter

Över 20 svenska företag inklusive H&M, IKEA och Electrolux står ti bakom kampanjen "Visa handlingskraft", som vill få lagstiftning på plats om företags ansvar för mänskliga rättigheter.⁸ Utan HRDD-lagstiftning måste de företag som vill arbeta etiskt och hållbart konkurrera på ojämlika villkor med företag som inte tar hänsyn till mänskliga rättigheter. Med en lagstiftning blir det också tydligt och förutsägbart för företagen vad som gäller i fråga om mänskliga rättigheter. En lagstiftning på EU-nivå har också fördelen att det inte blir olika regler i olika länder.

Foto: Clean Clothes Campaign

I spåren av covid-19-pandemin har usla arbetsförhållanden i globala leverantörsled blivit allt tydligare. Företag har i krisen försökt undkomma sina skyldigheter att betala för redan lagda beställningar, vilket gör det svårt för leverantören att betala ut löner eller behålla personal. Anställda på textilfabriker i bland annat Bangladesh och Indien som skickats hem på grund av minskade beställningar har i flera fall inte ens fått ut löner för redan arbetad tid eller ersättning de har rätt till vid uppsägning.⁹ I andra fall tvingas människor till arbetet, utan vare sig tillgång till vatten för handtvätt eller andra säkerhetsåtgärder för att undvika smittspridning.

8. Läs mer om kampanjen på www.visahandlingskraft.nu

9. Clean Clothes Campaign, Live-blog: How the Coronavirus affects garment workers in supply chains, <https://cleanclothes.org/news/2020/live-blog-on-how-the-coronavirus-influences-workers-in-supply-chains>

2. Hållbarhetsrapportering räcker inte

I april 2020 visade en kartläggning av 46 svenska företags hållbarhetsrapporter från Fair Action och Amnesty att lagen om hållbarhetsrapportering från 2016 inte förbättrat företagens arbete med mänskliga rättigheter i tillräckligt stor utsträckning.¹⁰ Nästan hälften av de granskade företagen följer inte upp hur deras policy för mänskliga rättigheter efterlevs i den egna verksamheten eller i sina leverantörsled. En granskning av 1 000 europeiska företags hållbarhetsrapporter, publicerad i februari 2020, visar att endast en femtedel redovisar hur de arbetar med så kallad human rights due diligence.¹¹ Detta trots att över 80 procent av företagen anger att de har en policy för mänskliga rättigheter.

3. Frivilliga riktlinjer får inte näringslivet på rätt kurs

Bara drygt en tredjedel av företagen utför någon form av process för due diligence gällande sin samlade påverkan på mänskliga rättigheter och miljö, visar en studie där 334 bolag intervjuats på uppdrag av EU-kommissionen.¹² Företagen har alla internationell verksamhet och är av olika storlek. Dock begränsar den stora flerparten av bolagen sina kontroller till direkta leverantörer, och går inte längre ner i kedjan och undersöker till exempel risker för dåliga arbetsförhållanden hos de som tillverkar råmaterialen eller andra beståndsdelar av varan. Utifrån studien drar EU-kommissionens arbetsgrupp för ansvarsfullt företagande slutsatsen att åtgärder som bygger på frivillighet inte gjort att näringslivet i tillräckligt stor utsträckning identifierar, åtgärdar och förebygger sin negativa påverkan på mänskliga rättigheter och miljön i leverantörskedjan.¹³

”

Voluntary measures have not been effective in encouraging companies to identify, account and mitigate negative human rights and environmental impacts in their supply chains.

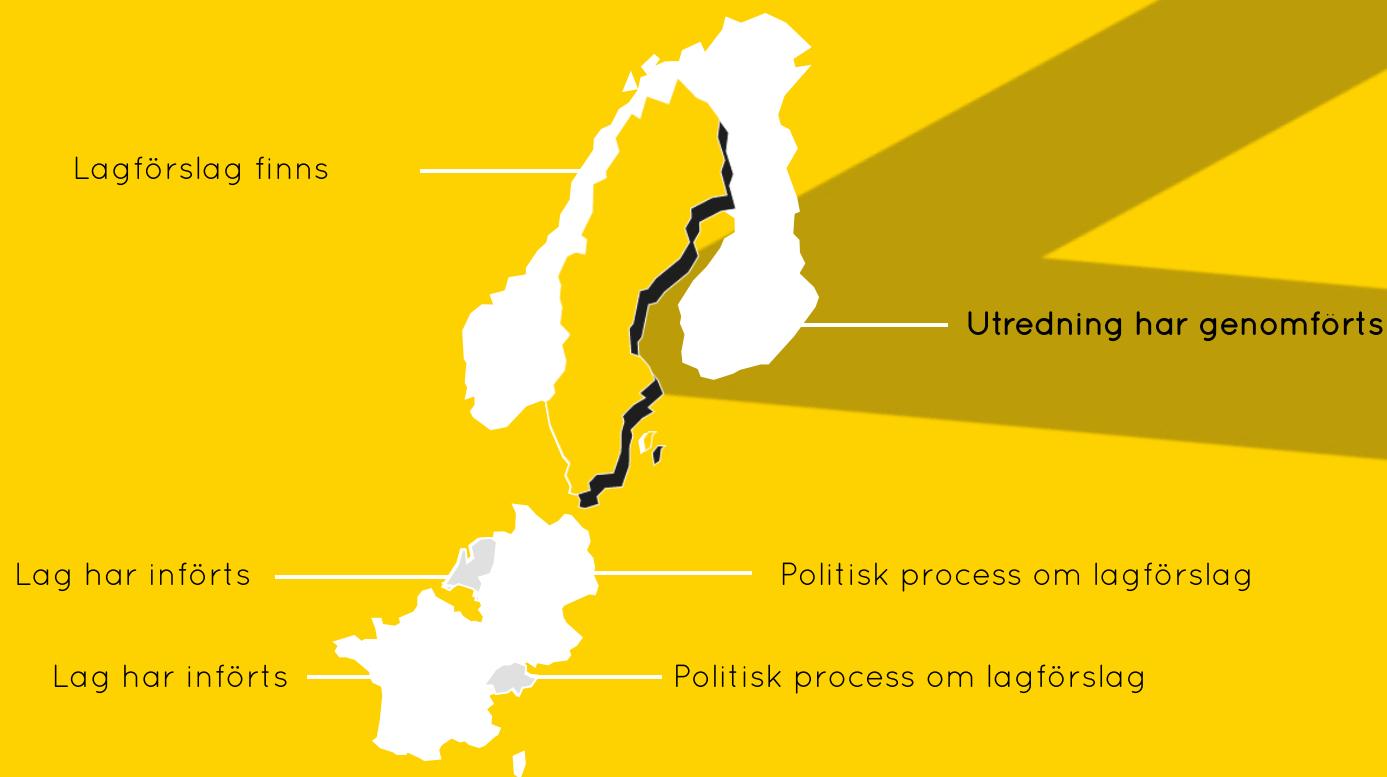
EU-parlamentets arbetsgrupp för ansvarsfullt företagande

10. Amnesty och Fair Action, Hög ribban för företagen! - En granskning av hållbarhetsredovisningar ur ett människorättsperspektiv, 2020, <https://fairaction.se/nyheter/vartannat-foretag-haller-inte-koll-pa-om-deras-policy-for-manskliga-rattigheter-foljs/>

11. Alliance for Corporate Transparency, An analysis of the sustainability reports of 1000 companies pursuant to the Non-Financial Reporting Directive, 2020, <http://allianceforcorporatetransparency.org/news/landmark-research.html>

12. EU-kommissionen, Study on due diligence requirements through the supply chain, januari 2020, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8ba0a8fd-4c83-11ea-b8b7-01aa75ed71a1/language-en>

13. European Parliament's Responsible Business Conduct Working Group, European Commission promises mandatory due diligence legislation in 2021, april 2020, <https://responsiblebusinessconduct.eu/wp/2020/04/30/european-commission-promises-mandatory-due-diligence-legislation-in-2021/>

4. Sverige halkar efter internationellt

Bland våra nordiska grannar och i flera andra europeiska länder finns redan lagar eller lagförslag om HRDD. Frankrike har en lag sedan 2017,¹⁴ och Nederländerna har en lag som gäller barnarbete sedan maj 2019.¹⁵ Det senaste lagförslaget är det norska, som publicerades i november 2019.¹⁶ Förslaget ställer långtgående krav på bland annat öppenhet om var tillverkning sker och rätt till levnadslön för anställda i leverantörskedjan. I Schweiz och Tyskland pågår politiska processer för att stifta lagar som innehåller en klausul om obligatorisk HRDD.¹⁷ I Finland publicerades i juni 2020 en utredning som på uppdrag av den finska regeringen gått igenom möjligheterna för att införa en nationell HRDD-lagstiftning¹⁸

14. LOI n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre (1), www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2017/3/27/2017-399/jo/texte

15. MVO Platform, Frequently Asked Questions about the new Dutch Child Labour Due Diligence Law, <https://www.mvoplatform.nl/en/frequently-asked-questions-about-the-new-dutch-child-labour-due-diligence-law/>

16. Norges regering, Proposal for an Act regulating Enterprises' transparency about supply chains, duty to know and due diligence, november 2019, <https://www.regjeringen.no/contentassets/6b4a42400f3341958e0b62d40f484371/ethics-information-committee---part-i.pdf>

17. European Coalition for Corporate Justice, Mapping mHRDD legislative progress in Europe, maj 2020, <https://corporatejustice.org/mhrdd-in-europe-comparative-table-may-2020-.pdf>

18. Finska Arbets- och Näringsministeriet, Judicial analysis specifies the planned corporate social responsibility act in Finland, juni 2020, https://tem.fi/-/oikeudellinen-selvitys-konkretisoi-millainen-yrittysvastuulaki-voisi-olla-suomessa?languageld=en_US

**Promoting
responsible
business**

© Fair Action 2020

Fair Action är en ideell förening som granskar företags hållbarhetsarbete, med särskilt fokus på arbetsvillkoren i leverantörskedjan. Vi är experter på internationella riktlinjer för företags ansvar för mänskliga rättigheter.

Framtagandet av detta positionspapper finansieras av Sida via Forum Syd. Sida och Forum Syd delar inte nödvändigtvis de slutsatser som framförs. Ansvar för innehållet är uteslutande Fair Action.